Jaargang 1956 NA 18

Schakels

NEDERLANDSE ANTILLEN

MENS en NATUUR

UITGAVE VAN HET MINISTERIE VAN OVERZEESE RIJKSDELEN
PLEIN 1 . 'S-GRAVENHAGE

INHOUD

Ten geleide

Het moge in deze tijd van steeds snellere en steeds betere luchtverbindingen lijken alsof er geen afstanden meer bestaan, voor een goed begrip tussen de bevolkingen van verschillende landen blijft het noodzakelijk elkander ook langs geestelijke weg te benaderen en te leren kennen.

Schakels vervult in dit proces een nuttige functie, door in kort bestek een voor ieder begrijpelijk relaas te bieden van allerlei onderwerpen betreffende de Nederlandse Antillen, die in Nederland nog te weinig bekend zijn.

Met verheugenis zie ik dan ook weer dit deel van de serie, de drukpers verlaten.

E. J. VAN ROMONDT

Min. van Economische Zaken
van de Ned. Antillen

Natuur en landschap

Aan de rand van de wijde Caraïbische Zee liggen de zes eilanden, die tezamen de Nederlandse Antillen vormen. Naar Caraïbische maatstaf zijn het maar kleine eilanden; maar als we ze vergelijken met onze Zeeuwse of met de Waddeneilanden, dan valt het nogal mee. Curaçao — het grootste der Nederlandse Antillen — heeft bijna de oppervlakte van Noord- en Zuid-Beveland tezamen. Het kleine Saba meet echter slechts 13 vierkante kilometer, en is dus ongeveer half zo groot als Schiermonnikoog.

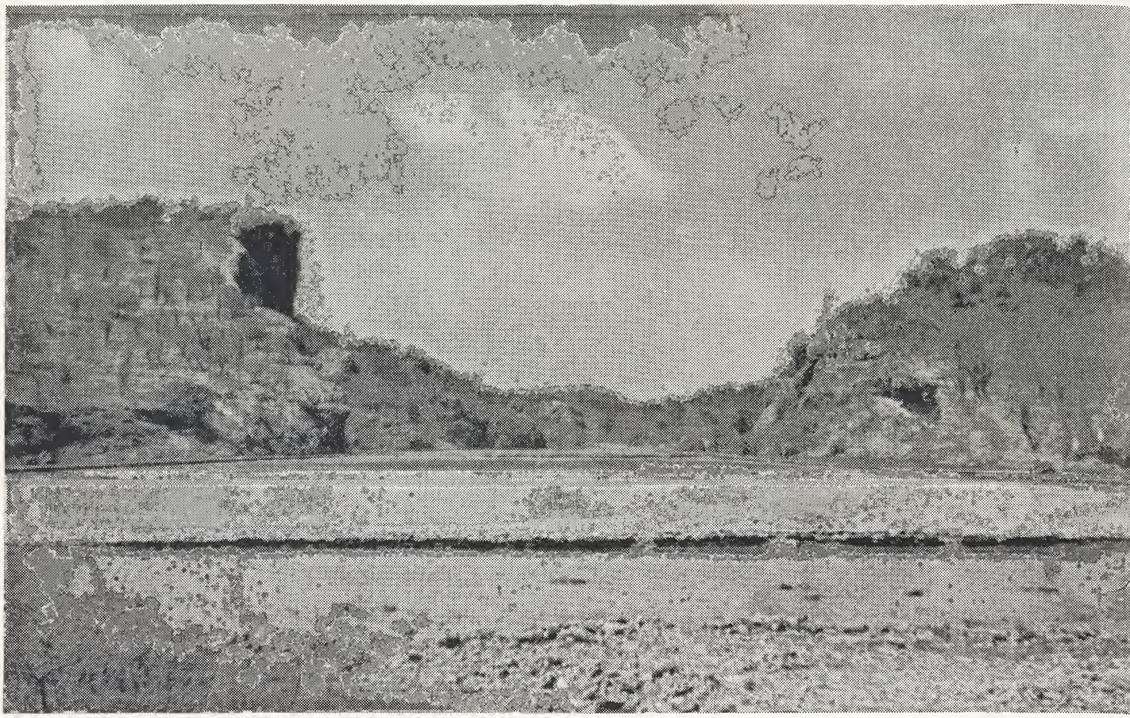
Natuurlijk maakt het wel enig verschil of een eiland klein of groot is; of men steeds duidelijk kan zien dat men op een eiland is, dan wel dat men in het binnenland zich verre van de omspoelende zee bevindt, en zich dus zou kunnen voorstellen helemaal niet op een eiland te zijn. Op de vlakke Zeeuwse eilanden bijvoorbeeld, zou men zich best kunnen indenken, dat men op het vasteland is. Voor de Antillen, zelfs voor de drie grote, gaat dat echter niet op. Alle zes zijn „echte" eilanden; men is er nergens ver van de zee en men kan van de meeste plaatsen de zee *zien*.

Dat komt door twee omstandigheden. Ten eerste zijn de grote eilanden langgestrekt of gebogen van vorm, zodat men er dus inderdaad nergens ver van de kust is. En voorts zijn de eilanden niet vlak maar heuvelachtig of zelfs bergachtig, en men heeft daarom van de hellingen en de toppen fraaie vergezichten over zee.

Bij het beschrijven van een landschap moeten we ons duidelijk maken hoe het is ontstaan, hoe het is geworden in de loop der eeuwen; hoe het is gevormd door krachten die zetelen diep in de aarde, door het klimaat, door planten en dieren, en — niet te vergeten — door de mens. En we moeten dan bedenken, dat al die factoren nauw met elkaar samenhangen.

Om te beginnen, hoe hebben de aardkrachten het landschap der Antillen beïnvloed? Voor alle zes eilanden geldt, dat ze een bewogen geologische geschiedenis achter de rug hebben. Bewogen allereerst, in de zin van neerdaling en opheffing, neerdaling tot onder de golven der toenmalige Caraïbische Zee en — in een volgend geologisch tijdvak — opheffing tot boven het zeeniveau. Die min of meer vertikale bewegingen zijn uitingen van spanningen en bewegingen in de aardkorst.

Dat er geologische spanningen in het Caraïbische gebied zijn, blijkt ook wel uit het voorkomen, vroeger en nu, van vulkanen en aardbevingen, en beide verschijnselen kennen we op onze eilanden.

Noord-Bonaire. Zoutpan

Het landschap draagt duidelijk de sporen van die geologische krachten, of liever is er ten dele door gevormd. Bij het onderdompelen in de zee ontstonden kalksteenafzettingen, die later boven zee werden opgeheven. De kalksteen vormt wel een zeer typisch element van het landschap op Curaçao. Aruba en Bonaire, de z.g. Benedenwindse eilanden, en deze komt voor in uitgestrekte, veelal horizontale plateau's. In het Curaçaose volkslied zingt men „Nos tera ta baranca", ons land is rotsachtig! Het is vooral de kalksteen die zo'n rotsachtige indruk geeft.

U zult ook iets meer willen horen over de vulkanen die ik zoëven noemde. Voor de mensen op Curaçao is het moeilijk te geloven, dat er vroeger — misschien een 75 millioen jaren geleden — vulkanen waren, ter plaatse van het huidige eiland. De meest Curaçaoenaars kunnen meepraten over hun „diabaas", het gesteente waarmee men de wegen bouwt en tevens de naam van de aardformatie, waarin de waterputten bij voorkeur worden gegraven. Er zijn echter maar weinigen, die weten dat de diabaas een gestolde lava is, gevloeid uit die vulkanen van weleer, vulkanen, die door weer en wind vrijwel geheel zijn afgebroken.

Op het nabije Bonaire was er eveneens in lang vervlogen tijden zo'n vulkaanlandschap. Van die Bonaireaanse vulkanen is echter iets méér overgebleven dan van de Curaçaose. Vele heuveltoppen daar zijn eigenlijk de oude kraterpijpen, die weerstand hebben geboden aan de verwering en afbraak. De natuurliefhebber die er de hoogste berg, de Brandaris, beklimt — 240 meter hoog, 't lijkt niet zo veel, maar 't valt toch niet mee, in de felbrandende tropenzon! — die natuurliefhebber zal er op de top, die eigenaardige zes-kantige zuilen aantreffen, die we in Holland kennen van de basalt in de zeeweringen: het is de lava in de oude kraterpijp, die bij stolling uiteenviel in zulke zeskantige prisma's.

Als we op onze Antillen jongere, maar complete vulkanen willen bekijken — uit de laatste geologische periode, het kwartair — dan moeten we van Curaçao per K.L.M. naar de Bovenwindse eilanden vliegen, 900 kilometer ver naar het Noord-oosten. Uit het vliegtuig zien we dan het eilandje Saba, bestaande uit één vulkaan. En wat verder weg ligt St. Eustatius, met een prachtiggevormde krater-vulkaan in het Zuidelijk gedeelte.

Saba is, zoals ik zei, niet meer dan één vulkaan, een uitgedoofde en al reeds in afbraak zijnde vulkaan. Een duidelijke krater is er niet, maar aan de vorm, aan de gestolde lavastromen en aan de fraaie zwavelafzettingen kunnen we toch de vulkaan herkennen. Een paar warme bronnen zijn nog slechts de enige overblijfselen van activiteit. Saba's vulkaan is voorgoed in ruste gegaan.

Dat uitgedoofd-zijn geldt trouwens ook voor de vulkaan van St. Eustatius, die „Quill" heet. Quill is het Engels voor Kuil, en Kuil is de oud-Hollandse benaming voor de wijde en diepe krater, die nu dicht begroeid is met tropisch bos, maar die eertijds de uitmonding was van een kraterpijp, waaruit enorme hoeveelheden hete as en vulkanische bommen met grote kracht de lucht in werden geslingerd.

Maar laten we afstappen van de kalkplateau's en neerdalen van de vulkanen.

Het landschap wordt immers niet alleen bepaald door de vormen van de aarde. Een belangrijke rol speelt ook de plantengroei. Als U langs de binnenwegen van Curaçao, Aruba of Bonaire loopt of rijdt, dan wordt Uw aandacht vooral getrokken door die prachtige grote cactussen, hoge rechtopstaande zuilcactussen en de lagere, maar vertakte z.g. bladcactussen, alle zwaar gedoornd. Cactussen betekenen een droog klimaat, bijna woestijnachtig. En inderdaad, die drie Benedenwindse eilanden hebben zulk een droog klimaat: heel veel zon, weinig regen en wat er valt, dat komt vaak in zware buien. De plantengroei is dus hoofdzakelijk een droogte-minnende plantengroei, die zich kan handhaven zonder veel water. De cactussen zijn een mooi voorbeeld. En dan zijn er vele andere struiken en bomen, die zich op allerlei manieren hebben gewapend tegen vochtverlies, en die allemaal tezamen de eilanden zulk een typisch uiterlijk geven.

Saba. Landingsplaats Fort Bay

Wat ook opvalt, zijn de z.g. „windbomen", met hun scheef met de wind meegegroeide boomkruinen. Over de eilanden waait vrijwel dag en nacht de Oostpassaat. Voor de mens brengt die verkoeling, maar voor de planten en bomen betekent die constante wind een verzwaring van de toch al moeilijke levensomstandigheden. De passaatwind bevordert namelijk de verdamping van het zo schaarse water, en de plantengroei moet zich extra wapenen tegen het verlies van vocht. Aan de loefzijde zijn genoemde windbomen niet opgewassen tegen de uitdrogende wind en de takken en bladeren sterven aan die kant dus af. De groei concentreert zich aan de van de wind afgekeerde zijde, in de luwte, en zo ontstaan die typische, als 't ware weggewaaide kruinen.

De drie Bovenwinden hebben iets méér regenval en hun vegetatie is wat weelderiger. Ja, op de hoge top van Saba en bovenop de Quillvulkaan van St. Eustatius, daar is zelfs een tropisch regenbos, een echt dicht, halfduister oerbos met slingerplanten en de zo typische vochtige atmosfeer. Op Saba zien we ook die

prachtige hoge paraplu-vormige boomvarens, die vooral dáár opschieten waar het bos is gekapt. Dat kappen van bos is een typische menselijke bezigheid, en daarmee komen we vanzelf op de invloed die de mens op het landschap heeft uitgeoefend.

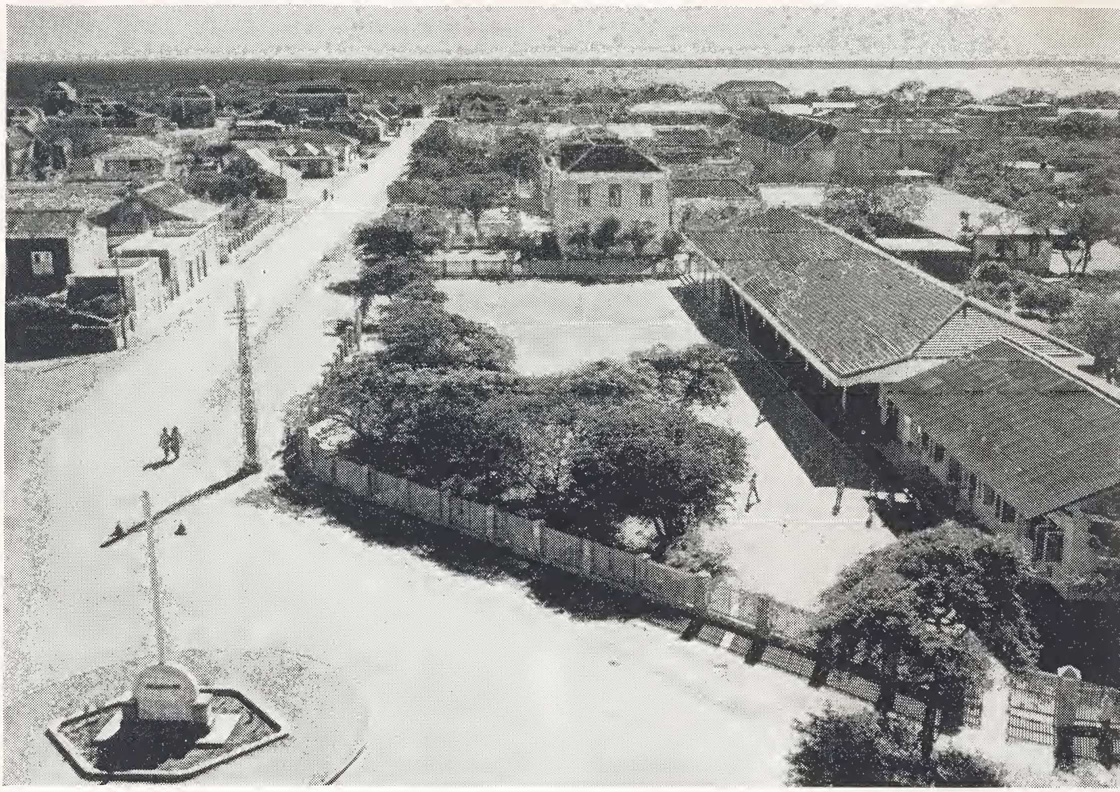
Geheel ongerepte natuur is er haast niet meer te vinden op de eilanden. Alleen op enkele toppen van de Bovenwinden kunnen we nog een natuurlijke begroeiing aantreffen. Voor het overige is de vegetatie herhaaldelijk gestoord of door landbouw- of weidegronden vervangen.

Het is begrijpelijk dat de bewoners een gedeelte van de oorspronkelijke begroeiing hebben moeten verwijderen om er hun gewassen te telen. Op de Benedenwindse eilanden vinden we de welige „hofjes" van vruchtbomen, daar waar de bodem water genoeg heeft en waar bevloeiing mogelijk is. Op de drogere plekken liggen de akkers van de z.g. Kleine Mais, die in gunstige regenmaanden groen zijn en goede oogsten geven, maar er in de droge tijd verdord uitzien. Grote oppervlakten van Aruba en Bonaire zijn beplant met aloë, keurig op rijen: de aloë-plant is bijzonder goed aangepast aan de droogte en uit de bladeren wordt een hars bereid, voor medische doeleinden. Op de Bovenwindse eilanden worden allerlei voedselgewassen verbouwd. Er zijn ook goede weidegronden en hooilanden.

Tot zover is die verdringing van het natuurlijke landschap door de mens geheel te billijken. Maar er is ook veel onnodig vernield. Er is op roekeloze wijze gekapt voor brandhout voor de houtskoolbranderij, voor de winning van verfhout. Tienduizenden geiten en schapen lopen half wild rond en vreten al wat jong en groen en zonder doorns is. Geen wonder, dat veel plantengroei ernstig gehavend en verarmd is. En dat heeft zijn terugslag op het dierenleven, vooral het vogelleven. Waar de vegetatie verdwijnt, verdwijnen ook de vogels bij gebrek aan voedsel en dekking. Weinig vogels, dat betekent weer insecten- en muizenplagen in het gewas. U ziet hoe fataal het roekeloze en ondoordachte verbreken van het natuurlijk evenwicht is.

Het meest ernstig is wel de invloed op de bodem. Waar de plantengroei is verstoord en vernield door mensenhand of geitenvraat, hebben zon, wind en regen vrij spel met de grond. Er komen geulen, er is verstuiving en wegvoering van gronddeeltjes, kortom de toplaag verdwijnt uiteindelijk in zee. De bodem verarmt en is niet meer geschikt voor de produktie of zelfs voor de natuurlijke plantengroei. En het kostbare regenwater stroomt, met de grond, ongehinderd van de hellingen naar beneden, naar zee, in plaats van *in* de grond te dringen en daar een natuurlijk reservoir te vormen voor plant en dier en mens. Welk een vernietiging van natuurleven, van grond en water.

Het landschap toont duidelijk de sporen van die vernietiging — aan hen, die ogen hebben om te zien. Kaalgevreten terreinen, diepe geulen — wonden in het gelaat van de eilanden — alles door toedoen, direct en indirect, van de mens.

Bonaire. Gezicht op Kralendijk

De bodem- en landschapsvernieling is een schaduw op de overigens zo zonnige eilanden. Op het ogenblik is het zo, dat de Antillen hoofdzakelijk leven van de goede inkomsten van de petroleum-verwerkingsnijverheid, en van handel en scheepvaart, en dat daarentegen landbouw en veeteelt vrijwel geen rol spelen in het levensonderhoud. Maar hoe indien de bevolking zich meer dan nu zou moeten toeleggen op het rendabel maken van grond en water.

Er zijn nog andere middelen van bestaan, bijvoorbeeld het toerisme. Maar een toerist verlangt een zo ongerept mogelijk landschap, waarin hij kan genieten van wat groeit en bloeit, van de vrij-levende fauna, van de schone vergezichten over de prachtige kust en de binnenbaaien. Er *is* nog veel moois voor hen, die van de natuur houden; de bonte troepialen met hun fraaie fluittonen, de kleurige, krijsende parkieten en papegaaien, de rijke ritselende wereld van hagedissen, alles temidden van een interessante flora. Er is ook de grote eenzaamheid van de ziltige vlakten en zoutmeren, en van de zoutpannen. En wat een heerlijkheid om daar, in zo'n eenzaam zoutmeer, een troep rose flamingo's te zien waden.

Ook op de Bovenwinden is nog veel te genieten van natuur en landschap; ik neem alleen maar de forse vulkanen met hun top van dicht groen bos, waarboven de buizerden statig rondzweven.

Maar het is zaak zuinig te zijn op dat alles. Natuur en landschapsreservaten zouden moeten worden gesticht, ter bewaring van hetgeen nog over is.

De natuur en het natuurlijke landschap verdienen onze voortdurende zorg en toewijding, niet alleen omdat ze belangrijk zijn voor *ons* bestaan of voor *onze* wetenschap, maar ook omdat ze recht hebben op een *eigen* plaats onder de zon...

24-8-'53

Weer, wind en water op de Benedenwindse eilanden

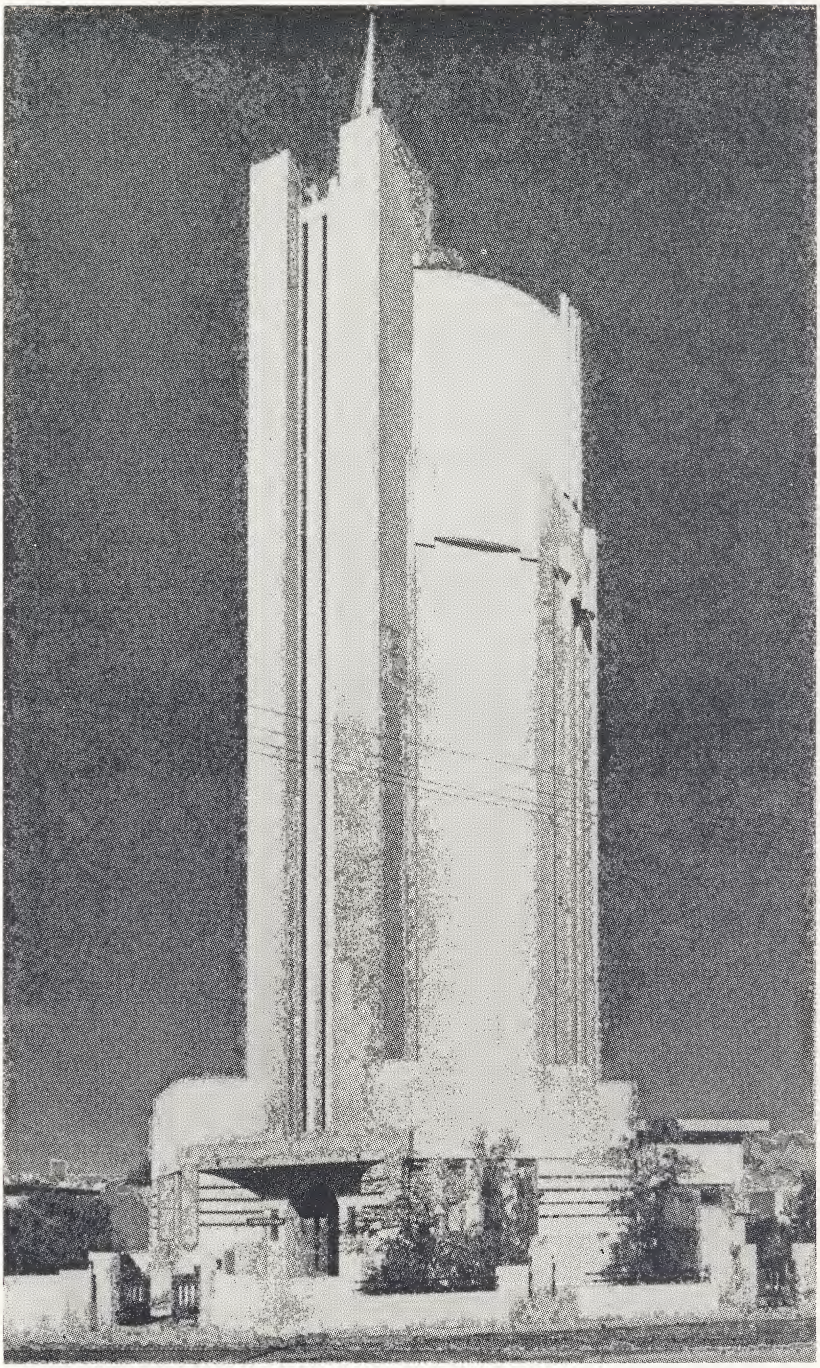
De natuur heeft de Nederlandse Benedenwindse eilanden, Curaçao, Aruba en Bonaire, bedeeld met een klimaat dat door de geringe en onregelmatige regenval een nijpend tekort aan water veroorzaakt. Gemiddeld valt er per jaar slechts ongeveer 50 cm. water. Dit is niet eens zoveel minder dan de regenval in ons eigen natte land, die 70 cm. bedraagt, maar voor een tropisch land, waar het water onder de felle zon zoveel vlugger verdampt en waar de planten ook zo veel meer water nodig hebben dan in een gematigd klimaat, is dat zeer weinig. Voor een land in de tropen is een regenval van b.v. 2 meter per jaar pas voldoende.

Het probleem van de watervoorziening van de eilanden ziet er dus niet rooskleurig uit. Het blijkt echter nog ongunstiger te zijn wanneer wij er de bevolkingsdichtheid bij in aanmerking nemen; want die is voor Curaçao en Aruba bijna even groot als die van Nederland, dat een van de dichtstbevolkte landen van de wereld is. Alleen Bonaire is veel dunner bevolkt.

Wanneer U nu bedenkt, dat wij in ons waterrijke land al hebben te kampen met grote moeilijkheden in de watervoorziening van bevolking, industrie en landbouw, dan zal het U duidelijk zijn, dat dit in veel grotere mate het geval moet zijn op deze eilanden met hun tekort aan regen en hun grote bevolkingsdichtheid. Over dit probleem, de watervoorziening, wil ik U nu iets vertellen. Dat gaat het gemakkelijkst wanneer we de ontwikkeling in de loop der geschiedenis nagaan.

Voor de eerste kolonisten op deze eilanden vormde het water nog niet zo'n groot probleem. Er waren enkele bronnen met goed drinkwater, verder groef men waterputten in de dalen tussen de heuvels, en wie het betalen kon bouwde een grote regenbak bij zijn huis. Grote regenbakken, veel groter dan we ze bij ons op het platteland gewend zijn. Want de regentijd duurt op deze eilanden gewoonlijk maar een paar maanden en de rest van het jaar valt er practisch geen druppel. De bezitter van een regenbak moest dus vaak 8 maanden of langer op de voorraad kunnen teren.

Maar waarom gebruikt men in deze droge tijd dan geen water uit rivieren of beken? Rivieren of meren kennen de eilanden niet. Wel zijn er in de regentijd een groot aantal tijdelijke beken. Als namelijk de regen in zware, tropische

Watertoren van Oranjestad (Aruba) met op de begane grond het kantoor L.W.V. dienst

buien valt, kan al dat water niet snel genoeg in de vaak harde, rotsige grond wegzakken; het stroomt van de heuvels af en door de dalen als kleine kolkende bandjirs naar zee, planten, aarde en stenen meesleurende. Voor de watervoorziening zijn deze riviertjes onbruikbaar. Na enkele uren of soms na een paar dagen zijn ze al weer droog. Men móést zich dus wel behelpen met de regenbakken en de waterputten.

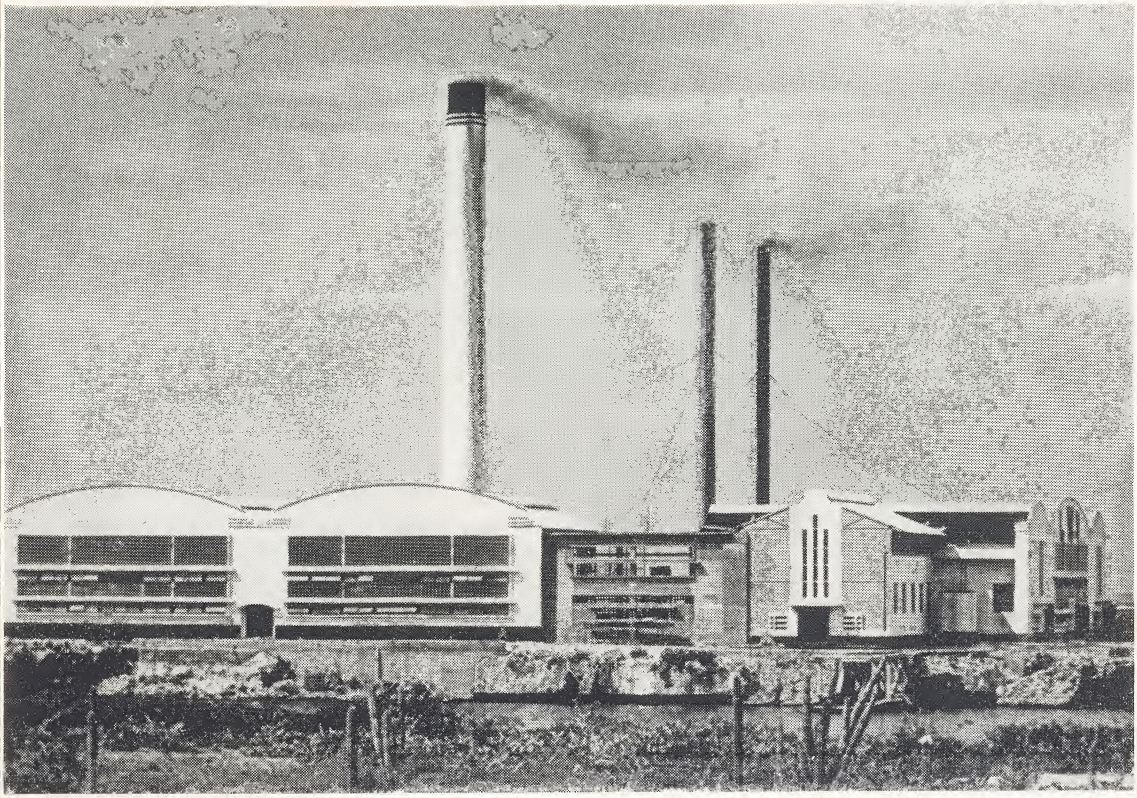
In de steden en dorpen waren echter niet alle huizen voorzien van regenbakken, terwijl er — en ik denk hier in het bijzonder aan Willemstad op Curaçao — vaak zelfs geen waterputten waren, vanwege de slechte kwaliteit van het water in de grond. Al spoedig ontstond daardoor een handel in drinkwater; waterverkopers haalden met hun kleine ezelkarretjes water uit putten in de omtrek en verkochten dit in de stad.

Behalve de bevolking zelf ondervonden ook de landbouw en de veeteelt moeilijkheden door het watertekort. Alleen in de dalen — in de taal der eilanden „rooi" geheten — waar zich in het natte jaargetijde het afstromende regenwater verzamelt en waar de zachte grond het langst vochtig blijft, was plantagebouw mogelijk. Het droge heuvelland, met zijn veel rotsiger bodem, bleef grotendeels bedekt met een begroeiing van laag geboomte, doornig struikgewas en cactussen van allerlei soort.

En zo bleef de toestand enige eeuwen lang. De bevolking nam maar langzaam toe en de behoeften veranderden weinig. Toch werd van tijd tot tijd wel geprobeerd, verbetering in de watervoorziening te brengen, in de eerste plaats ten behoeve van de landbouw. Zo legden de plantage-eigenaren — en ook het Gouvernement deed daaraan later mee — op vele plaatsen kleine dammen in de dalen, in de rooibeddingen, om het in de regentijd naar zee afstromende water tegen te houden. Achter die dammen ontstaan in het regenseizoen kleine meertjes, die later langzaam weer opdrogen. In de vochtige grond kunnen dan groente en andere gewassen worden geteeld.

Ook de watervoorziening van de stadsbevolking probeerde men te verbeteren. Want de onhygiënische distributie van water door de waterverkopers en de voorziening uit regenbakken met maandenlang stilstaand water waren hoogst onbevredigend. Omstreeks het begin van deze eeuw kwam er dan ook, zowel in Willemstad op Curaçao als in Oranjestad op Aruba, een kleine particuliere waterleiding. Het succes daarvan was echter niet groot als gevolg van allerlei technische en andere moeilijkheden.

En zo bleef dus de toestand onbevredigend. Tot omstreeks de eerste wereldoorlog de grote verandering kwam: de olie had de Benedenwindse eilanden ontdekt. In 1916 vestigde zich op Curaçao een dochtermaatschappij van de Koninklijke Nederlandse Petroleum Maatschappij en stichtte daar een raffinaderij voor de verwerking van de in het nabije Venezuela gewonnen aardolie. Op Aruba vestigden zich wat later zelfs twee oliemaatschappijen met hun raffinaderij. Deze industrieën brachten een omwenteling in de economie van de eilanden: de welvaart schoot omhoog, de bevolking nam snel toe (ook door immigratie) en... het waterprobleem werd acuut.

Aruba. Bedrijf van de Land Water-Voorziening

Er werd toen door het Gouvernement een nieuwe dienst ingesteld, de Landswatervoorzieningsdienst, die de drinkwatervoorziening van alle eilanden der Ned. Antillen te behartigen kreeg. Onder deze dienst kwam eindelijk een goede waterleiding voor Willemstad tot stand, en we zouden dus kunnen zeggen dat de olie water gaf aan Willemstad. Bij deze watervoorziening maakte men gebruik van water uit een aantal gegraven putten in de valleien nabij de stad. Met windmolens, aangedreven door de altijd waaiende passaatwind, ook wel met motorpompen werd het putwater omhoog gepompt, daarna gezuiverd en door buisleidingen naar de stad gevoerd. De waterputten op het eiland hebben echter maar een heel beperkte opbrengst; in de droge maanden zakt de waterstand en er komen herhaaldelijk putten droog te staan. Zou men alléén van deze putten afhankelijk zijn, dan zou er in de droge maanden wel nooit voldoende water voor de stad beschikbaar zijn.

Wat viel daaraan te doen?

De oplossing bleek eenvoudig: destilleren van zeewater. Er werden grote destillatieinrichtingen gebouwd en hiermede kon het tekort aan putwater gemakkelijk worden aangevuld. De prijs van dit gedestilleerde water is echter niet mals; ongeveer 15 x zo hoog als die van het leidingwater in Nederland. Ondanks deze enorme prijs heeft men, gedwongen door het tekort aan ander water, de capaciteit van de destillatieinrichtingen in de loop der jaren telkens nog moeten uitbreiden naarmate de bevolking van Willemstad toenam. Als gevolg van de uitbreidingen levert het landswaterleidingbedrijf op Curaçao op het ogenblik *) in de droge maanden water, dat zelfs voor ruim 80 % uit gedestilleerd zeewater bestaat en voor de rest uit gezuiverd bron- en putwater.

Op Aruba levert de waterleiding zelfs uitsluitend gedestilleerd zeewater. De waterputten in het binnenland leveren te weinig en te slecht water om te kunnen worden gebruikt.

Op Bonaire daarentegen, waar zich geen olieindustrie heeft gevestigd en derhalve de welvaart en de bevolking maar weinig zijn toegenomen, is de toestand nog grotendeels bij het oude gebleven: een destillatiefabriek is hier dus niet.

Geheel gescheiden van de waterleidingen van de Landswatervoorzieningsdienst is de watervoorziening van de employees van de oliemaatschappijen. Die employees leven in eigen dorpen of tuinsteden; zij vormen aparte gemeenschappen, met eigen clubs, bioscopen, zwembaden, een eigen politiedienst, eigen hotels en — het spreekt wel vanzelf — dus ook een eigen waterleidingbedrijf. En wel een heel merkwaardige watervoorziening, tenminste die op Curaçao. Want daar worden drie soorten water gedistribueerd, namelijk drinkwater, bad- en waswater en spoelwater. Het drinkwater is putwater, dat afkomstig is uit de waterputten op terreinen van de oliemaatschappij in de omgeving. Het wordt uit deze putten opgepompt en door buisleidingen naar de oliedorpen vervoerd. De waterputten op Curaçao leveren echter maar weinig water en daar moet men dus zuinig mee omgaan. Voor bad- en spoelwater gebruikt men daarom liever ander water, als dat te krijgen is.

Nu treft het toevallig dat de tankschepen, die de produkten van de olieraffinaderij naar andere landen vervoeren, de terugreis leeg, d.w.z. in ballast, moeten varen. En als ballast nemen zij vaak water mee. Dit water is door de olieachtige smaak die het in de tankschepen krijgt, onbruikbaar als drinkwater, maar het kan wel worden gebruikt als bad- en waswater en voor het besproeien van de tuintjes.

De derde soort water is het spoelwater, b.v. voor de toiletten, en daarvoor wordt wel gewoon zeewater uit de nabijgelegen baai gebruikt.

U ziet dus hoe het tekort aan regen de mensen op Curaçao er toe heeft gebracht, 5 verschillende soorten water te gebruiken, nl. putwater, regenwater, gedestilleerd zeewater, geïmporteerd water uit de tankschepen, en tenslotte zuiver zeewater.

Is hiermee nu het voornaamste verteld over de moeilijkheden van de watervoorziening op de Benedenwinden?

Neen, nog niet alles. Er is namelijk sedert de komst van de olie een nieuw probleem bij gekomen, dat nauw verband houdt met de watervoorziening. De zich steeds uitbreidende olieindustrie trok, door de hoge lonen die zij betaalde, talloze mensen die vroeger hun bestaan op het land hadden gevonden, naar de fabriek. Dit had tot gevolg dat de landbouw, die toch al door het ongunstige klimaat weinig floreerde, door gebrek aan arbeidskrachten snel achteruit ging. Daarmee raakten ook de dammen in de rooibeddingen in verval, zij braken door en in de regentijd liep het kostbare water ongebruikt weder even hard naar zee als vroeger. Neen, zelfs nog sneller dan vroeger. Want door de verwaarlozing van het land spoelde op vele plaatsen de grond van de akkers weg en over de blootgekomen rotsgrond gutste het water sneller dan voorheen omlaag.

Steeds minder regenwater zakte in de grond en de waterputten leverden steeds minder op. Terwijl er aan de andere kant juist steeds meer waterputten werden bijgegraven, niet alleen op de terreinen van de watervoorzieningsdienst en de oliemaatschappij, maar ook door particulieren. Want in de nieuwe villawijken en tuindorpen rondom Willemstad, waar vaak nog geen aansluiting aan de waterleiding was, wilde iedereen zijn eigen waterput met windmolen hebben. In zo'n buitenwijk is het dan ook vaak een mastbos van windmolens, al gauw een paar honderd bij elkaar.

Ook het natuurschoon op de eilanden ging door de verwaarlozing van het land en door de steeds toenemende onttrekking van water aan de grond achteruit. Gelukkig heeft men beseft, dat deze achteruitgang zo niet kon voortgaan, en het Gouvernement heeft dan ook maatregelen genomen om de toestand te verbeteren.

Laat ik besluiten met een wens die in Nederlandse oren weinig hartelijk mag klinken, maar die op de Benedenwinden zal worden begrepen, namelijk: dat het in het komende jaar maar veel mag regenen op die eilanden: hopi jobida pa Corsouw.

11-12-'52

Het klimaat op de Nederlandse Antillen

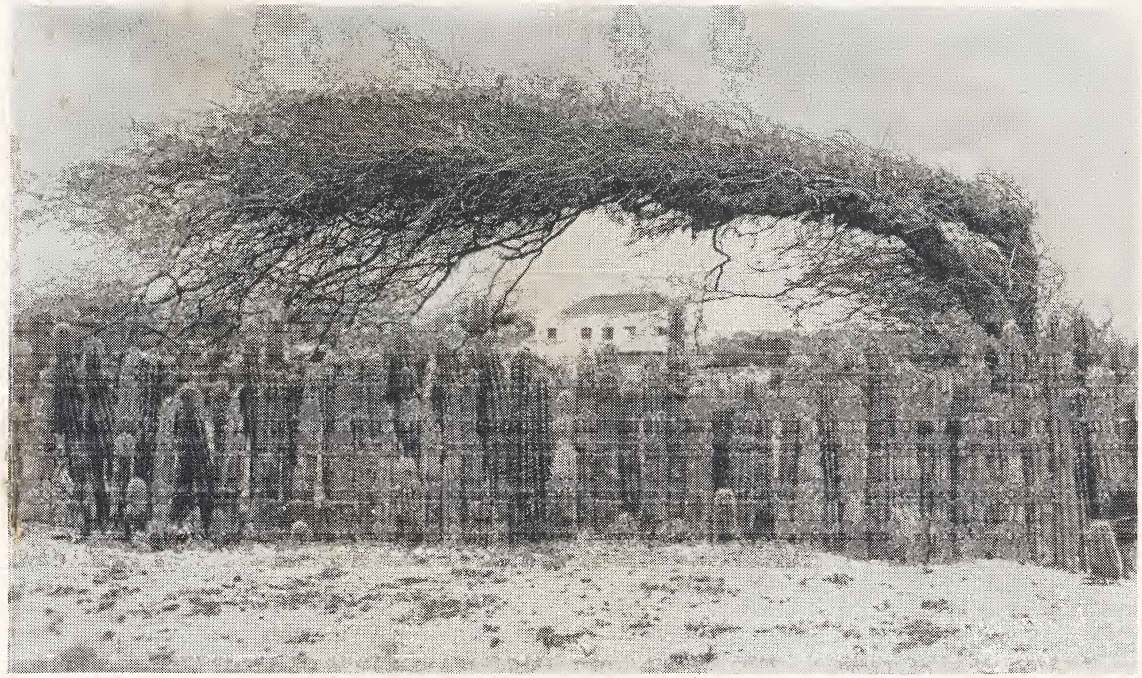
In gedachten zou ik U willen meenemen naar de Nederlandse Antillen, om eens te zien hoe het daar met de weersomstandigheden is gesteld.

Ik heb zo wel eens de indruk gekregen, dat velen in ons land nog de neiging hebben de Antilliaanse eilanden, die zich in een grote boog rond de Caraïbische Zee aaneenrijen, nauw met Suriname te associëren. Dat zal wel voortspruiten uit het verleden toen de beide rijksdelen nog werden samengevat onder de gemeenschappelijke naam West-Indië of kortweg de West. De bewoners zullen daar wel anders over denken, want naast veel overeenkomstigs bestaan er in meer dan een opzicht ook typische verschillen tussen deze gebieden. En zo is het met het klimaat als afspiegeling van de gemiddelde weersomstandigheden in feite ook gesteld.

De eilanden Aruba, Curaçao en Bonaire, die tot de Benedenwindse eilanden worden gerekend, liggen op ongeveer 12° NB op een afstand van ongeveer 100 km voor de kust van Venezuela. De andere drie eilanden St. Maarten, Saba en St. Eustatius liggen op 18° NB in noordoostelijke richting op een afstand van ongeveer 1000 km van Curaçao verwijderd, dat is daar, waar de boog der kleine Antillen weer naar het westen ombuigt en in de grote Antillen overgaat. Wanneer U verder bedenkt dat Paramaribo van Curaçao ongeveer 1700 km verwijderd ligt dan heeft U enig idee om welke onderlinge afstanden het ongeveer gaat.

Hoewel de Antillen dus wat noordelijker liggen dan Suriname bevinden zij zich alle nog ten zuiden van de keerkring, zodat ook op deze eilanden de zon op het midden van de dag hoog aan de hemel staat en twee maal per jaar zelfs uit het zenith schijnt. Als gevolg van de krachtige zonnestraling is de temperatuur dan ook in het gehele gebied hoog.

Zo bedraagt op Curaçao de gemiddelde jaartemperatuur bijna 27°, terwijl de gemiddelde maandtemperaturen niet meer dan ruim een graad daarvan afwijken. Evenals in Suriname is dus ook hier de warmte uiterst gelijkmatig over het gehele jaar verdeeld. De dagelijkse variatie in de temperatuur is veel groter. Overdag rijst het kwik van de thermometer tot gemiddeld 30° maar vooral in augustus en september worden hogere waarden bereikt. De hoogste waargenomen maximumtemperaturen reiken tot ruim 35° C, terwijl de nachtelijke minima als regel boven 20° blijven.

Divi-divi en cactussen

Hoewel dus het gedrag van de temperatuur op de Antillen maar weinig van dat in Suriname verschilt, is de hitte er over het algemeen toch iets beter te verdragen. Dit vindt zijn oorzaak in de omstandigheid, dat de eilanden, die alle slechts een gering oppervlak hebben, te midden van het omringende wijde water, veel sterker aan de passaatwind zijn blootgesteld dan zulks in Suriname het geval is.

Deze passaatwind waait het gehele jaar door vrijwel onveranderlijk uit oostelijke richting en vertoont slechts geringe variaties in sterkte. Vooral op de Benedenwindse eilanden is de gestadigheid zeer groot. De gevolgen uiten zich op merkwaardige wijze op de groei van de divi-divi of waaiboom, welks warrige kruin, nadat de knoestige en vaak gedraaide stam een zekere hoogte heeft bereikt, gedwongen wordt in de richting van de wind voort te groeien.

Een verschijnsel dat in verband met de wind nog de aandacht vraagt zijn de tropische cyclonen. Deze zeer gevreesde wervelstormen, waarvan het ontstaan gebonden schijnt aan de aanwezigheid van warm zeewater, volgen vrij regelmatig bepaalde banen, die hun oorsprong hebben in het westelijke deel van de Caraïbische Zee. Zij koersen dan met de algemene luchtstroming in de richting van Midden Amerika of de Golf van Mexico. Deze cyclonen zijn althans voor onze gewesten ongevaarlijk, doch er zijn er ook die hun oor-

sprong hebben in het equatoriale lage drukgebied op de Atlantische Oceaan en met de algemene oostelijke stroming hun loop langs de boog der Grote Antillen nemen.

Zo is dus dit verschijnsel op Saba, St. Maarten en St. Eustatius niet onbekend en moet men daar zo gemiddeld een maal in de vier jaar op een dergelijke storm rekenen. Aruba, Curaçao en Bonaire liggen vrijwel buiten het cyclonengebied, zodat het een grote zeldzaamheid is wanneer daar een centrum in de buurt verschijnt.

U zult zich afvragen, hoe het met de regenval op de Nederlandse Antillen is gesteld en misschien klinkt het U wat onverwacht in de oren wanneer ik U vertel dat de jaarlijkse hoeveelheid op de Benedenwindse eilanden gemiddeld niet meer dan rond 500 mm bedraagt en op de Bovenwindse eilanden ongeveer 1100 mm. In dit opzicht verschilt het klimaat op de Antillen dus wel aanzienlijk van dat in Suriname.

Het zal U dan ook niet verwonderen dat de weelderige plantengroei die in Suriname wordt aangetroffen op Curaçao bijvoorbeeld vrijwel ontbreekt en dat het landschap er meestentijds een droge en dorre indruk maakt. Alleen in de natte tijd die in oktober, november valt fleurt het groen wat op. Wel zijn er jaren waarin de neerslagtotalen boven de 1000 mm komen maar daar staan er vele tegenover met hoeveelheden die aanmerkelijk beneden de 500 blijven. Tijdvakken waarin het gedurende enkele maanden achtereen weinig of niet regent vormen geen zeldzaamheid.

Het is dan ook wel begrijpelijk dat de watervoorziening op Curaçao met zijn belangrijke olieindustrie wel enige zorgen baart en dat men zich al meer dan eens heeft afgevraagd of kunstmatige regenopwekking, zoals die in de laatste jaren in de Verenigde Staten is gepropageerd, hier geen uitkomst zou kunnen bieden. Het wil mij echter voorkomen dat het succes daarvan gering geacht moet worden en dat men voor een blijvende goede watervoorziening naar andere methoden moet uitzien.

Ik zou mijn praatje willen besluiten met een korte samenvatting van de voornaamste aspecten welke het klimaat der Nederlandse Antillen biedt. De temperatuur is er hoog en stemt vrijwel overeen met die in Suriname. De jaarlijkse gang is gering, de dagelijkse gang is groter. Het gehele jaar door waait de passaatwind vrijwel constant uit oostelijke richtingen. De regenval is op Aruba, Curaçao en Bonaire gering en dat is ook, hoewel in mindere mate, op de Bovenwindse eilanden het geval. Daarmede nauw samenhangend is het weer er over het algemeen zonniger dan in Suriname.

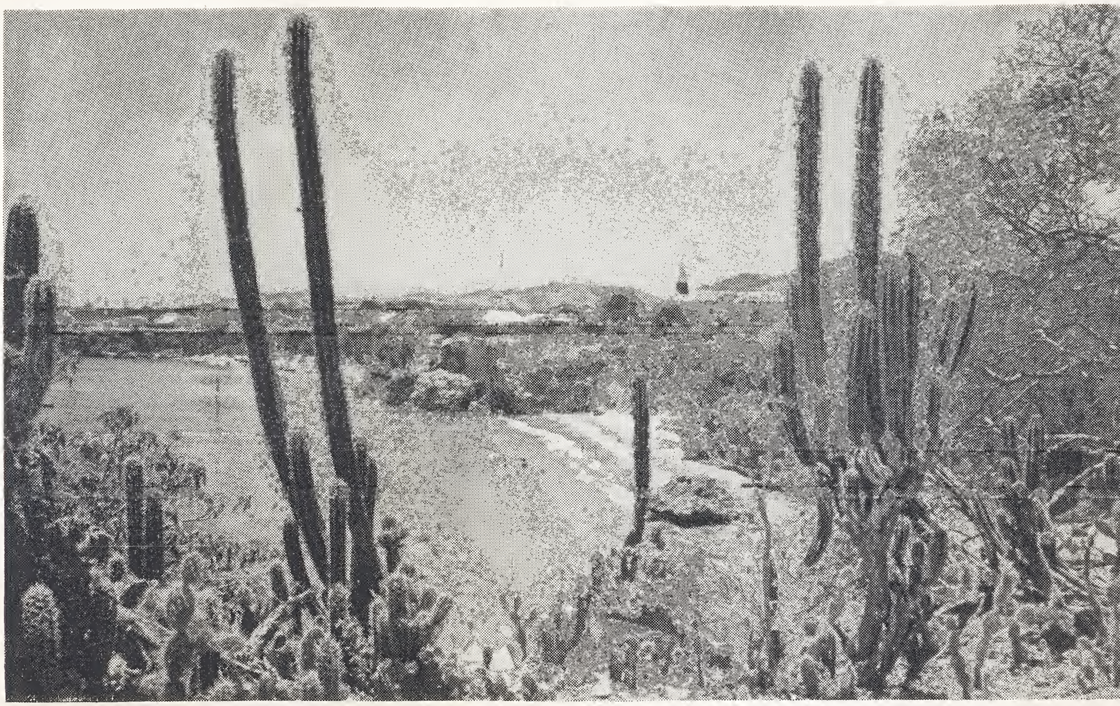
Ik hoop U met dit praatje een idee te hebben gegeven onder welke klimaatsomstandigheden onze rijksgenoten aan de overzijde van de Atlantische Oceaan verkeren. Moge ook hiermede Uw belangstelling voor deze gebieden zijn verhoogd.

Duiken in de zee van de Nederlandse Antillen

Vanaf het moment dat de in de tropen levende mens is gaan inzien dat sportbeoefening een gunstige invloed heeft op zijn lichamelijk en geestelijk welzijn, is het zwemmen een onmisbaar deel geworden van zijn bestaan. In sterke mate geldt dit voor de bewoners van de kleine eilanden in de grote Caraïbische zee, de Nederlandse Antillen. Zij weten zich voortdurend omringd door het transparante, blauwgroene water der tropische zee, het bezit van hun decoratieve stranden en lieflijke baaien hebben zij op hun juiste waarde leren schatten. Zij hebben ondervonden dat het sterk-zilte water bereid en in staat is het gewicht van hun lichaam te dragen, waardoor de extra-inspanning welke het zwemmen vereist, gemakkelijk kon worden aangewend voor de volgende stap: het doordringen in de diepten van de Caraïbische zee en, voor hen die het avontuur in het bloed zit, de rol van roofvis te gaan spelen en aldus de machtige bewoners van de tropische zee voor een sportief steekspel te gaan ontmoeten op eigen terrein.

Aldus werd de zee, die altijd lokt, voor velen onweerstaanbaar. Dat het menselijk oog slechts beperkt in staat is onder water te zien, was nauwelijks een bezwaar, een schijf glas en een strook rubber samengevoegd tot één groot oog, losten het zicht-probleem op. Kikkervoeten van rubber, later zwemvinnen genoemd, zorgden voor extra snelheid en wendbaarheid. En zo kon de mens aanvangen met het imiteren der vissen, zij het alsnog op stuntelige en zelfs enigszins zielige wijze. Want nog had de mens geen kans gezien het onmisbare orgaan der vissen, de kieuwen, na te maken en te eigen bate aan te wenden. De in zijn borstkas medegevoerde luchtvoorraad was nauwelijks voldoende hem gedurende 1 à 2 minuten in het leven te houden, van een invasie in het rijk der vissen kon, hoezeer het de mens ook speet, nog immer geen sprake zijn.

Doch één ding had de mens bereikt: hij had gezien dat het rijk der tropische vissen van ongekende schoonheid en onbeschrijflijk fascinerend is. Hij zag koraalformaties, zó decoratief, dat hij er met open mond naar zou hebben gestaard, indien het omringende zeewater hem hiervan niet tijdig had weerhouden. Hij zag maagdelijke wouden van waaierplanten, velden van wieren en zeeanemonen, afgewisseld door grote sponsgewassen. En naast een ontelbaar aantal vissen, fel

Curaçao. Een van de vele baaien

gekleurd en van grote verscheidenheid, merkte hij de aanwezigheid op van een bonte mengeling van vreemdsoortige wezens, zoals harige zeeduizendpoten, tijgerachtig gestreepte alen, zeeleguanen en octopi, kortom een dierengemeenschap waarvan hem het bestaan tevoren volkomen onbekend was.

Deze eerste kennismaking met het rijk der vissen maakte de mens angstig en onzeker; dat de tropische zee hem reeds volledig in zijn greep had en hem niet meer zou loslaten, realiseerde hij zich toen nog niet, doch hij zou het spoedig ondervinden.

Het gevoel van onzekerheid en onderdrukte angst, dat hem bij zijn eerste onderwatertochten vergezelde, deed de mens besluiten om zich te wapenen tegen mogelijke agressie van de zijde der zeebewoners. Hij schafte zich een lange stok aan en monteerde daarop een metalen punt. Het bezit van deze primitieve harpoen versterkte zijn verzwakte moreel.

Hij waagde zich nu verder van de bescherming-gevende rotswand aan de kust, tastend en omzichtig ging hij naar plaatsen waar de zeebodem 10 à 12 meter van het wateroppervlak is gescheiden, waar de bewoners der zee grotere afmetingen hebben dan die welke nabij de rotskust leven en waarvan de kleuren nog

feller zijn. Tot zijn verbazing bemerkte hij dat de nieuwsgierigheid welke de vissen voor het voor hen vreemde wezen: de mens, aan de dag legden groter was dan hun natuurlijke angst; zij naderden de duiker zigzaggend, namen hun mooiste kleuren aan, zetten alle vinnen overeind en paradeerden voor het vreemde wezen, waarin zij instinctief hun meerdere erkenden en het ware karakter nog niet bevroedden.

De mens stelde deze tegemoetkomende houding der vissen niet op juiste prijs. Het naderen der vissen deed zijn jachtinstinct fel oplaaien. Zijn begeerte was gewekt, het wijzigen van zijn defensieve houding in die van aanvaller was slechts één stap. En vóór de dieren der zee beseften, dat de mens een roofvis was tussen de roofvissen, waren reeds vele het slachtoffer geworden van zijn felle harpoenpunt en voor altijd verdwenen in braadpan of soepketel.

Zoals altijd verwekte ook hier de menselijke actie, reactie van de zijde der machtige zeebewoners. Ongetwijfeld werd van hogerhand het bevel gegeven tot het voeren van een guerilla-actie tegen de indringende mens. Het keurkorps der onderwaterstrijdkrachten: de baracuda's, moray-slangen en haaien kwam in het geweer en lieten al spoedig geen twijfel bestaan omtrent het feit dat zij de mens als ongewenste mededinger op het hen toegewezen domein beschouwden en lieten geen kans onbenut hem dit op ondubbelzinnige wijze te tonen. De mens, altijd nog angstig en onzeker, schrok hevig van de door hem opgewekte vijandigheid en was, vóór hij het zich goed en wel realiseerde, weer volledig in het defensief teruggedrongen.

Inmiddels had de mens vreemde, doch niet minder waardevolle ervaring opgedaan. Hij had de baracuda, bijgenaamd de „tijger der zee" zien naderen, onheilspellend rollend met de ogen, de grote bek met de scherpe tanden opengesperd en dichtklappend, zó fel dat hij het onder water kon horen, plotseling grijsgestreept, ongetwijfeld oorlogskleuren van zijn soort.

Verstijfd van schrik, wachtte de mens bewegingloos op de dingen die ongetwijfeld gingen gebeuren. Nader kwam de baracuda, steeds dreigender, doch op twee meter afstand genaderd onderbrak hij zijn aanval, boog af en verdween. Overigens tot onuitsprekelijke verlichting van de alsnog onervaren en op alles voorbereide mens. Geen werkelijke aanval dus, hoogstens een schijnaanval. Het op de vlucht jagen der mens door machtsvertoon. Schijnmacht, in feite bluf, doorzichtig na de derde schijnaanval van de eens zo gevreesde baracuda.

Hij had de moray-aal gezien, weggedoken in zijn spelonk-woning, slechts de gemene kop en het voorlijf uit het hol stekend, nauwelijks zichtbaar door uitmuntende camouflage-kleuren. En ware het niet dat de door de mens geharpoeneerde baars of zeesnoek op aanvankelijk onverklaarbare wijze niet kon worden losgetrokken uit een spleet of hol waarin hij vóór de jagende mens wilde wegvluchten, dan zou de mens de aanwezigheid der moray-aal wellicht nooit vermoed hebben. Een nader onderzoek naar de oorzaak van het vastraken der buit doet hem van schrik terugdeinzen. Voor het eerst zag hij, in het hol, de duivelskop der moray-aal, klauwend en trekkend aan de geharpoeneerde vis.

Zonder verder bedenken verliet de mens het terrein alwaar het bezit der buit zo onverwacht en rauw werd betwist, later voorzichtig terugkerend om zijn bij de snelle aftocht achtergelaten harpoen te bergen. Maar na de derde ontmoeting met de moray-aal wist de mens dat deze het niet op hem had gemunt, doch slechts zich de rechtmatige eigenaar voelde van de vis welke de mens had gestroopt. Zowel mens als moray ondervonden dat zij van elkaar niets te vrezen hadden, zolang zij elkanders rechten eerbiedigden en bereid waren enige onderlinge afstand in acht te nemen.

Maar het moreel der zwemmende en jagende mens bereikte een nieuw laagtepunt toen hij zijn eerste haai ontmoette. Zijn grootmoeder had hem immers voorgehouden en doordrongen van het feit dat de haai de mens zonder meer aanvalt en opslokt. En nu was de haai vlak bij hem: ongelooflijk indrukwekkend, sierlijkgestroomlijnd, het summum van kracht en schoonheid, een vorst van de zeedieren, slechts zijn haatogen ongeproportioneerd-klein in zijn machtige puntkop, een dissonant in het harmonieuze geheel. De mens verstijfde van schrik tijdens deze eerste en toch nog onverwachte ontmoeting met deze vraatgraag der vissen. De schandelijke reputatie van het ondier flitste hem door het hoofd; terstond hield hij rekening met de mogelijkheid van nimmer terugkeren naar de wereld der mensen.

De haai kwam nader, vreemd, kennelijk niet op de wijze waarop de grootmoeder het de mens zo vaak had verteld. Het is duidelijk dat de haai inwendig een strijd uitvocht tussen onzekerheid en nieuwsgierigheid, waarbij tenslotte de laatste eigenschap de overhand kreeg. Dan stiet de inmiddels in doodsangst verkerende mens, het omringende water ten spijt, een kreet uit, waarbij enige luchtbellen aan zijn mond ontsnapten. Dan gebeurde iets dat even vreemd als onverwacht was: de haai gaf een verkeerde uitleg aan deze menselijke angstreactie; hij beschouwde de geluidstrillingen en de luchtbellen als een uiting van grote kracht. Voor het eerst in zijn bestaan meende hij een opponent voor zich te zien die niet wegvluchtte, die hem aandurfde; een vreemd schubloos monster met zeewier op de kop. Het was belachelijk, maar de haai schrok, nam de vinnen en verdween, de verwonderde mens met een hartklopping achterlatend.

En zo vond de op de zeebodem indringende mens ook zijn eerste effectieve wapen tegen in het wezen toch laffe dier, dat zijn eigen enorme kracht en macht nauwelijks kent: de haai.

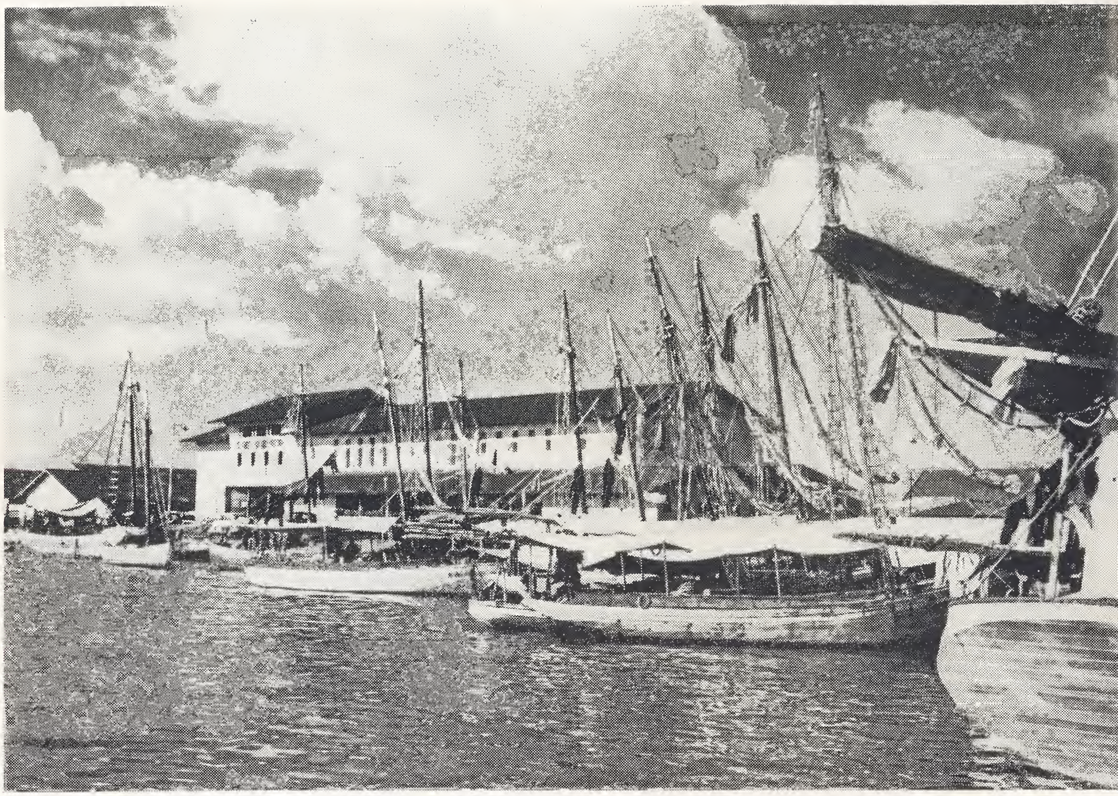
De mens wenste zich niet te schikken in de beperking die de Natuur, door het hem ontbreken van kieuwen hem heeft opgelegd. Na vele jaren experimenteren vond een Franse zeeofficier het principe der aqualung, een apparaat, dat, door zijn beperkte omvang en gewicht, de mens in staat stelt de diepere regionen der zee op te zoeken en daar geruime tijd te verblijven. Dit apparaat, aanvankelijk technisch-onvolkomen, is thans door zijn vervolmaking, gemeengoed geworden bij de beoefenaars van de nieuwe en fascinerende sport van het diepzee-duiken.

Het gebruik van de aqualung vereist nog immer kennis van zaken, een sterke body en een behoorlijke dosis zelf-beperking. Maar het stelde de mens in staat af te dalen naar die regionen, die hem voorheen slechts bekend waren als blauw-wazige afgronden vol van geheimzinnigheid en vermeende gevaren. Regionen waar de grote broers der tropische zeedieren leven, waar de strijd, indien hij moet worden aangebonden, eerlijk en gelijkwaardig is, waar mens en dier vrijwel gelijke kansen hebben, waar het spel der moreel tot in zijn fijnste nuances wordt gespeeld. Naar diepe regionen, waar het licht verzwakt en het lijkt alsof de Schepper een overschot aan blauw en grijs dáár heeft weggestreken. Ook de primitieve harpoen uit vroegere jaren heeft afgedaan, het meegevoerde wapen van thans, zij het voor offensieve of defensieve doeleinden is een technische juweel.

Het jagen op de zeebodem heeft de mens slechts tijdelijk bevrediging geschonken. Instinctief heeft hij aangevoeld dat tussen het beperkt doden van God's dierlijke schepselen met het doel zich met hun vlees te voeden en het doden terwille van de sensatie van het doden zelve, een enorm verschil bestaat. En op het moment dat de mens zich dit realiseerde, was hij nog slechts één stap verwijderd van het beoefenen van een nieuw aspect der onderwatersport: het vastleggen van de schoonheid van het zeeschap en zijn decoratieve bewoners op de gevoelige plaat, waarmede hij bereikte dat ook zij, die niet het geluk hebben aan deze sport te kunnen deelnemen, door middel van foto's en slides kunnen meegenieten van al het wonderbaarlijke schoons dat in het rijk der tropische vissen wordt aangetroffen.

En zo kan het gebeuren dat vele bewoners der Nederlandse Antilliaanse eilanden er 's Zondagsmorgens, gepakt met harpoengeweren, aqualungs, zwemvinnen en onderwatercamera's, naar hun schone baaien trekken, en zich gaan begeven in het rijk waar zij misschien niet thuis behoren, doch waar zij desniettemin gesterkt en gebruind van terugkeren, na een dag waarin schoonheid en sensatie hand-in-hand werden beleefd.

Om de schoonheid te beschrijven schieten betere pennen dan de mijne te kort; het beschrijven van de sensatie is een minder-moeilijke opgave, waarvan ik mij bij een volgende gelegenheid gaarne zal kwijten.

Aruba. Venezolaanse en Columbiaanse schoeners

Volksgezondheidsproblemen

Wanneer U eertijds naar de Nederlandse Antillen ging, dan was het mogelijk dat U verplicht werd U te laten inenten tegen gele koorts. Heerste er dan gele koorts op een van de eilanden? Gelukkig niet, maar er hadden zich in Trinidad enkele gevallen voorgedaan en de Benedenwindse eilanden liggen nu eenmaal op een knooppunt van lucht- en scheepvaartlijnen tussen de landen rondom de Caraïbische Zee. En U begrijpt hoe snel en ongemerkt er een besmette passagier door de lucht vervoerd kan worden.

St. Eustatius. Zeilschepen op de rede van Oranjestad.

Voordat je het weet kan er een zieke op een van de eilanden zijn en omdat gele koorts in de laatste halve eeuw op de Nederlandse Antillen niet is voorgekomen, heeft de bevolking geen gelegenheid gehad er immuniteit tegen te ontwikkelen. Vrijwel alle inwoners van deze eilanden zijn dus gevoelig voor de besmetting, die wordt overgebracht van mens op mens door de steek van een mug, de Aedes Aegypti. Deze mug kwam tot voor kort op de Nederlandse Antillen grote getale voor. En als U nu weet, dat gele koorts in talrijke gebieden van Noord-, Midden- en Zuid-Amerika inheems is, dan begrijpt U het streven van de Wereldgezondheidsorganisatie om daartegen een uitgebreide campagne op touw te zetten.

De gelekoortsmug heeft één prettige eigenschap en wel, dat hij zich steeds dicht bij de huizen ophoudt. Wat men dus te doen heeft is het elimineren van alle onnodige waterverzamelingen in en om het huis, als daar zijn slecht gebouwde dakgoten of weggeworpen conservenblikken. Bovendien zal men regenbakken, bloemenvaasjes e.d. behandelen met een insectendodende stof,

terwijl de binnenmuren van de huizen met deze stof worden besproeid. In de concentratie waarin deze stoffen worden toegepast, zijn zij voor de mens onschadelijk.

Ik heb U zojuist gezegd, dat op de Nederlandse Antillen zelf, geen gele koorts voorkomt. Maar ook heb ik er op gewezen, dat de verbindingen ter zee en door de lucht het transport van besmette personen, doch ook het transport van besmette muggen, naar deze eilanden zeer in de hand werken. De Nederlandse Antillen hebben zich dan ook genoodzaakt gezien, in samenwerking met de Wereldgezondheidsorganisatie de bestrijding van de Aedes Aegypti ter hand te nemen. Een onderneming, die thans vrijwel voltooid is en waarvan verwacht mag worden, dat binnenkort het gehele eilandengebied gezuiverd zal zijn.

Kon ik U over gele koorts als *ziekte* in de Nederlandse Antillen weinig vertellen, dit geldt eveneens voor andere aandoeningen die men als tropische ziekten pleegt aan te duiden. Onze eilanden verkeren in de gelukkige omstandigheid, dat tropische ziekten aldaar geen vraagstuk van grote omvang vormen. Natuurlijk, men vindt ze er wel, maar in geringere mate dan men in een tropisch gebied verwachten zou. Pokken, pest, cholera zijn daar onbekend. Malaria komt er voor, meestal als geïmporteerde ziektegevallen.

Amoebendysenterie en bacillaire dysenterie zijn meer verbreid; misschien zelfs meer dan thans bekend is, zonder dat men van een ondermijning van de volksgezondheid kan spreken.

Het aantal personen, dat lijdende is aan een geslachtsziekte is in de loop der jaren relatief sterk verminderd, hetgeen des te merkwaardiger is daar het havenverkeer zich in steeds stijgende lijn heeft bewogen. Aan deze gunstige omstandigheid heeft ongetwijfeld de eerdere herkeuring èn de betere behandeling met de moderne geneesmiddelen bijgedragen.

In een tropisch land verwacht men lepra en de Nederlandse Antillen zijn er niet vrij van gebleven. De kleine gemeenschappen die de eilanden elk voor zich zijn — Curaçao telt omstreeks 110.000 inwoners, Aruba de helft daarvan en Bonaire 5.000 — vergemakkelijken de opsporing en de behandeling van de zieken. Misschien is het hieraan te danken, dat in de leprozerie op Curaçao — gemiddeld slechts 15 patiënten verblijven.

Onderzoekingen naar het vóórkomen van ingewandswormen hebben méér gevallen aan het licht gebracht dan men eertijds vermoedde. Ofschoon deze ingewandswormen niet rechtstreeks voor ernstige ziekten aansprakelijk zijn, is het toch niet gewaagd te veronderstellen, dat zij bij kinderen, en wellicht ook bij volwassenen, chronische slaptetoestanden doen ontstaan. In welke mate deze slapte terugwerkt op de arbeidsprestatie is nog een open vraag.

Ook van de algemene voedingstoestand weet men nog onvoldoende. Een systematisch onderzoek naar voedingsgewoonten en naar de besteding van het huishoudgeld is tot een begin van uitvoering gekomen.

Na het voorgaande zal het duidelijk zijn, dat de problemen van de volksgezondheid zich in de Nederlandse Antillen hoofdzakelijk bevinden op het terrein van het voorkómen van ziekten. Dit geldt zowel voor lichamelijke als voor

Type uit de kenoekoe op het platteland

geestelijke afwijkingen. De gezondheidszorg zal zich dus voornamelijk moeten richten op de preventie in ruime zin. Hierdoor verkrijgt de gezondheidszorg onmiddellijk een sociale inslag. Maar tegelijkertijd komen de problemen om de hoek, die in de Antillen nu eenmaal zo geheel anders liggen dan in Nederland.

Het is volstrekt geen miskenning van het werk van de artsen in de Antillen, wanneer gezegd wordt dat op sociaal-geneeskundig gebied nog veel te doen is. De Nederlandse Antillen lijden als kleine gemeenschap aan een gebrek aan deskundigen. Nederland is nu eenmaal ver en de reis naar de Antillen kostbaar. Laat men dus deskundigen uit Nederland komen, gesteld dat ze zich uit hun werk kunnen losmaken, dan dient terdege vast te staan, dat het werk door deze deskundigen verricht, inderdaad in een behoefte voorziet. Dit betekent, dat de problemen van ingrijpende aard zullen zijn, alvorens men er toe overgaat een expert te laten uitkomen.

De kleinere problemen tracht men zo goed en kwaad als het gaat zelf op te lossen. En wanneer ik mij thans beperk tot de volksgezondheid, dan mag ik gerust zeggen, dat de kleine vraagstukken, die zich dagelijks voordoen nog zo slecht niet worden opgelost. Ontbreken de krachten tijdelijk, dan is het toch wel zo, dat men het vraagstuk niet vergeet, doch weg legt tot een betere gelegenheid.

Als voorbeeld van een onderwerp dat sinds lang om een oplossing vraagt, noem ik U de vernieuwing van de gezondheidswetgeving. Deze wetgeving, die in wezen al bijna een eeuw oud is, is ondanks allerlei wijzigingen, in zijn huidige vorm onoverzichtelijk en verouderd. Thans heeft men de knoop doorgehakt en op de begroting een post gebracht voor een deskundige uit Nederland, die tot taak zal hebben deze wetgeving te herzien.

Kan men nu, zo zult U wellicht vragen, niet de Nederlandse wetgeving overnemen en in aangepaste vorm in de Antillen invoeren? Hierop moet ik antwoorden, dat men dit uiteraard gaarne doet, als het maar enigszins kan. Vele Antilliaanse verordeningen zijn inderdaad niet anders dan Nederlandse wetten in een tropisch costuum. Anderzijds zijn de omstandigheden vaak zo verschillend van die in Nederland, dat een aanpassen van een Nederlandse wet zoveel wijzigingen zou vorderen, dat men gemakkelijker een eigen verordening op papier kan zetten.

Laat mij een voorbeeld geven: U bent bekend met het onderscheid tussen een apotheker en een drogist en U weet of vermoedt, dat voor ieder van hen andere wettelijke voorschriften gelden. In de Antillen evenwel is de apotheek tevens drogisterij. Een figuur die het meeste overeenkomt met de Noord-Amerikaanse „drugstore". Moeten wij nu bij onze wetgeving in deze ons richten naar Nederland, of moeten wij de Amerikaanse wetgeving in het oog houden?

Het is een opmerkelijk feit, dat de inwoners van de Nederlandse Antillen bijzonder gesteld zijn op lichaamsreinheid. Bezoekt de arts een patiënt, zelfs in het meest afgelegen hutje, dan kan hij er zeker van zijn de zieke in een schoon bed en met schoon linnengoed aan te treffen, gewassen en gekapt. Op tafel vindt hij een kom met water om zijn handen te wassen, een nieuw stuk zeep en een schone handdoek. Ik heb niet voldoende ervaring van het Nederlandse

Type uit de kenoekoe op het platteland

platteland, maar ik meen dat er in de steden althans toch heel vaak aan deze verzorging het een en ander ontbreekt.

Beschouwt U deze opmerking vooral niet als een verwijt, want tegenover dit feit stel ik onmiddellijk een ander, n.l. dit, dat de Nederlandse vrouw gaarne haar stoepje schrobt en de tuin schoonhoudt. In de Antillen schrobt men geen stoepen en poetst men geen deurknoppen en men gooit er gaarne alles wat afgedaan heeft in het huishouden, op het erf. Vooral in de wijken waar de minder ontwikkelden wonen, kan men een uitgelezen assortiment vinden van lege conservenblikken, schillen, dozen, autobanden enz. enz. om en achter de woningen. Ook uitwerpselen van mens en dier worden daar gedeponeerd.

Alvorens hierover een oordeel te vellen dient U enkele punten te overwegen. De bodem van de eilanden is rotsachtig. Klei, veen, zand, zoals in Nederland, kennen wij daar vrijwel niet. Aanleg van riolering is dus kostbaar. De watervoorziening, waar sinds jaren hard aan wordt gewerkt, is eveneens duur. Voor één kubieke meter leidingwater betaalt U al gauw twee Antilliaanse guldens, dat zijn vier Nederlandse guldens. Bovendien bestrijkt het waterleidingsnet niet de gehele bewoonde oppervlakte van de eilanden. Vele woningen moeten het doen met een regenbak, die gevuld wordt uit de schaarse regenbuien en waar men dus zuinig op is of wel er staat een windmolen op een put voor grondwater. Vindt U het dan nog zo vreemd, dat de armere bevolkingslagen hun afval maar ergens in de buurt wegwerpen?

Is er dan geen vuilophaaldienst? Die is er, doch er zijn wijken, waar de wegen tussen de huizen paden zijn, inplaats van straten, zodat de wagen van de ophaaldienst er niet in kan. Wat ik U hier vertel van de hygiënische toestand, geldt gelukkig slechts voor bepaalde woonbuurten, overblijfsels van een oude tijd. Er wordt gesaneerd, volgens vele te langzaam, maar het gebeurt tenminste.

En vergelijkt men deze toestanden met die op andere eilanden in het Caraïbische gebied, dan steken de Antillen nog altijd gunstig af. Dat deze toestanden niet leiden tot het uitbreken van epidemieën, danken wij voor een groot deel aan de zon, die de gehele dag op al deze ongerechtigheden brandt en aan de droogte. De organische bestanddelen verdrogen en verpulveren snel.

Toch zijn zij, die de zorg dragen voor de volksgezondheid, met deze toestand niet tevreden. Het probleem is echter, waar men het geld vandaan moet halen om de materiële omstandigheden te wijzigen en misschien brandender nog, hoe aan de vakmensen te komen, die de bevolking moeten opvoeden en voorlichten.

Opvoeden en Voorlichten, want het is herhaaldelijk gebleken, en niet alleen op de Antillen, dat maatregelen van de overheid onvoldoende effect sorteren, indien niet de bevolking zelf van de noodzaak dezer maatregelen enig begrip heeft en bereidheid tot medewerking toont.

Hoe dit begrip bij te brengen? Een fraaie methode is het opvoeden tot hygiëne op de scholen. Hiervoor is in de eerste plaats nodig een voldoend aantal schoolartsen. Tot voor kort hadden Aruba en Curaçao ieder één schoolarts, op een schoolbevolking van respectievelijk 10.000 en 20.000 leerlingen. Als U nu weer dat een schoolarts zijn taak pas dan behoorlijk kan vervullen, wanneer hij niet

meer dan 5000 leerlingen onder zijn hoede heeft, dan is het duidelijk dat er van dit werk op Curaçao en Aruba niet veel terecht kon komen. Thans heeft Curaçao twee schoolartsen, terwijl ieder van de twee genoemde eilanden schoolverpleegsters heeft. Nog niet genoeg weliswaar, maar het gaat de goede kant op.

Van de schooljeugd gesproken, het zou geen luxe zijn, indien de Antillen konden beschikken over een jeugdpsychiater. Een recent onderzoek naar de toestanden bij de jeugd heeft aangetoond, dat betere leiding een noodzakelijkheid is om de toenemende jeugdcriminaliteit in te dammen. Nog te weinig aandacht wordt er voorts besteed aan de sociaal-hygiënische zijde van de volkswoningbouw. Ook hier is er de goede wil, doch ontbreken voldoende deskundigen.

De huisvesting en verzorging van bejaarden is ook al een onontgonnen terrein. Particulier initiatief, dat gelukkig op de Antillen welig groeit en reeds veel goeds tot stand heeft gebracht op allerlei gebied, dit particuliere initiatief heeft tehuizen voor bejaarden gesticht. Men weet echter nog te weinig over de omstandigheden waaronder de ouderen buiten de tehuizen leven.

Wachten schooljeugd en bejaarden nog steeds op bredere belangstelling, de zuigeling behoeft zich hierover niet te beklagen. De zorg voor aanstaande moeders, de hulp bij bevallingen en de contrôle van de jonggeborene is in goede handen en de zuigelingensterfte is dan ook niet hoger dan die in Nederland.

Een pijnlijk tekort hebben de Antillen aan maatschappelijke werksters, welk gebrek voor een deel te wijten is aan onbekendheid met het werk van deze mensen en met het nut, dat zij voor de gemeenschap kunnen hebben.

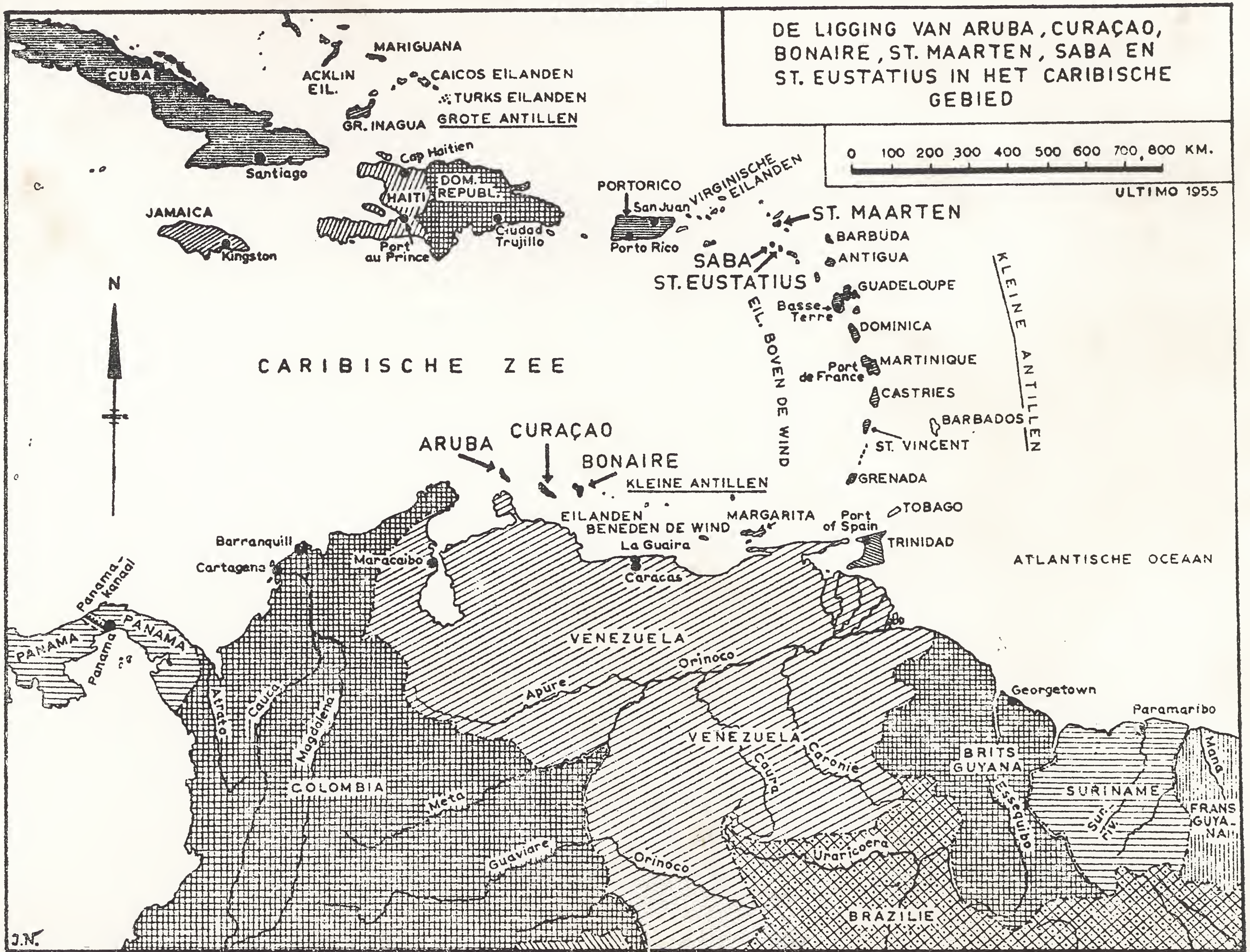
Zeer veel vraagstukken die de geneeskundige diensten thans moeten laten liggen bij gebrek aan geschoolde hulpkrachten, zouden benaderd kunnen worden, als men beschikte over een aantal sociale werksters. Maar ook hier gloort een dageraad: in de laatste jaren is het gelukt enkele Antilliaanse meisjes in Nederland een opleiding te laten volgen.

Mijn praatje over de problemen van de Volksgezondheid moge ik besluiten, met één groot probleem en wel dat van de geestelijke volksgezondheid in algemene zin. Het verhaal wordt eentonig, maar alweer moet ik wijzen op een pijnlijke lacune, welke het gevolg is van een gebrek aan deskundigen.

De Nederlandse Antillen zijn door de vestiging van de olieindustrieën ruim dertig jaar geleden, plotseling omhoog gevoerd van onbetekenende eilanden tot gebieden, die midden in het wereldgebeuren staan. De welvaart, die hierdoor is ontstaan mag verblijdend zijn, hij heeft ook een keerzijde. Het bleek niet mogelijk de sociale groei gelijke tred te doen houden met de economische. Vandaar het belangwekkende feit, dat vele vraagstukken die ook in Nederland bekend zijn, op de Antillen in een scherpere en acutere vorm zich voordoen.

Laten wij hopen, dat ons de tijd gegeven wordt die vraagstukken één voor één tot oplossing te brengen.

9-12-'54 en 15-10-'56

DE LIGGING VAN ARUBA, CURAÇAO, BONAIRE, ST. MAARTEN, SABA EN ST. EUSTATIUS IN HET CARIBISCHE GEBIED
0 100 200 300 400 500 600 700 800 KM.
ULTIMO 1955
CUBA
Santiago
ACKLIN EIL.
MARIGUANA
CAICOS EILANDEN
TURKS EILANDEN
GR. INAGUA
GROTE ANTILLEN
JAMAICA
Kingston
Cap Haitien
HAITI
DOM. REPUBL.
Port au Prince
Ciudad Trujillo
PORTORICO
San Juan
Porto Rico
VIRGINISCHE EILANDEN
ST. MAARTEN
BARBUDA
ANTIGUA
SABA
ST. EUSTATIUS
GUADELOUPE
Basse-Terre
DOMINICA
Port de France
MARTINIQUE
CASTRIES
BARBADOS
ST. VINCENT
GRENADA
TOBAGO
TRINIDAD
Port of Spain
EIL. BOVEN DE WIND
KLEINE ANTILLEN
N
CARIBISCHE ZEE
ARUBA
CURAÇAO
BONAIRE
KLEINE ANTILLEN
EILANDEN BENEDEN DE WIND
MARGARITA
La Guaira
Caracas
ATLANTISCHE OCEAAN
Barranquill
Cartagena
Maracaibo
Panama-kanaal
PANAMA
PANAMA
Panama
VENEZUELA
Orinoco
Apure
VENEZUELA
Caura
Caronie
Georgetown
Paramaribo
BRITS GUYANA
Essequibo
SURINAME
Sur. riv.
Mana
FRANS GUYANA
Atrato
Cauca
Magdalena
COLOMBIA
Meta
Guaviare
Orinoco
Uraricoera
BRAZILIE
J.N.

Het Ministerie van Overzeese Rijksdelen geeft in de radio rubriek 'Rijksdelen Overzee' voorlichting over deze landen.

De onderwerpen van deze rubriek liggen op het terrein van Cultuur, Historie, Economie, Staatkunde, Sociale vraagstukken en Geografie.

De hieraan verbonden correspondentieclub 'De brievenbus gaat open' biedt aan de Nederlandse jeugd gelegenheid zelf in contact te treden met de jeugd in de Overzeese Rijksdelen.

Het correspondentie adres voor de rubriek is Postbus 115, Den Haag.

De foto op blz. 20 van dit nummer is afgestaan door de heer F. Fischer, fotograaf